

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: **«Розвиток інноваційного підприємництва на засадах сталості»** здобувача ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Рибак Марії Олегівни

За результатами розгляду дисертації та наукових публікацій, у яких висвітлено основні результати дослідження, а також за підсумками проведеної публічної презентації наукових результатів дисертації та її обговорення на засіданні кафедри економіки, підприємництва та туризму Поліського національного університету, встановлено наступне:

Актуальність теми дисертації. З огляду на зростаючі виклики в соціальній, економічній та політичній сферах, а також зниження екологічної ситуації, перехід до інноваційної модернізації стає пріоритетним напрямком розвитку сучасного суспільства. Протиріччя між економічним зростанням і раціональним використанням природних ресурсів є одним із ключових питань, тому концепція сталого розвитку передбачає збалансоване економічне зростання, екологічну відповідальність та підвищення соціальних стандартів життя.

Вищезазначене обумовлює теоретико-методичне та методологічне обґрунтування і розробка стратегічних напрямів розвитку підприємництва на принципах інноваційності та засадах сталості.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Дисертація виконувалася в рамках науково-дослідних робіт кафедри економіки, підприємництва та туризму Поліського національного університету за темою: «Трансформації економіки, бізнесу й суспільства в контексті пріоритетів сталого розвитку», (номер державної реєстрації: 0124U004921), в межах якої здобувачем визначені напрями підвищення ефективності інноваційного підприємництва; розроблено рекомендації щодо адаптації підприємств до нових умов господарювання в контексті глобальних змін; оцінено вплив соціальних і екологічних ініціатив на ефективність підприємницької діяльності. Дисертаційна робота відображає результати наукових досліджень, проведених відповідно до плану науково-дослідних робіт Київського національного університету будівництва і архітектури за темою «Розвиток управлінської взаємодії інституційних учасників девелоперських проєктів» (номер державної реєстрації: 0121U111793). Під час підготовки використано розробку автора: рішення з адаптації та модернізації суб'єктів господарювання як складової інтегрованої організаційної структури управління інноваційного підприємництва.

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів та вирішенні конкретного наукового завдання. Результати, які викладено в дисертації та виносяться на захист, отримані автором особисто. Вони зосереджені на узагальненні теоретичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо

розвитку інноваційного підприємництва на засадах сталості. У процесі дослідження удосконалено концептуальний підхід до моделювання впливу витрат на інноваційне підприємництво в контексті виконання наукових досліджень і розробок за видами економічної діяльності; удосконалено методичний підхід до оцінки рівня розвитку інноваційної підприємницької діяльності за видами; вдосконалено організаційну структуру суб'єкта інноваційного підприємництва; економічний зміст інноваційного підприємництва з позиції його дефініції; критерії оцінки інноваційного підприємництва; обґрунтування підходу до цілісності сталого розвитку інноваційного.

З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані ті положення, які є результатом власних досліджень.

4. Достовірність та обґрунтованість запропонованих здобувачем положень, висновків та рекомендацій. Принципові положення, висновки та рекомендації, отримані автором у процесі дослідження, належним чином аргументовані та достовірні. Достовірність сформульованих наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується їх науковим обґрунтуванням, яке базується на критичному осмисленні здобутків вітчизняних та зарубіжних вчених щодо розвитку інноваційного підприємництва на засадах сталості (зокрема, системного аналізу; економіко-математичного методу; синергетичного підходу; економіко-статистичного методу; синергетичного методу; економіко-математичного моделювання; методу причинно-наслідкового зв'язку), поставленими завданнями, структурованістю та логічною послідовністю етапів дослідження, значним обсягом опрацьованих літературних джерел. Інформаційною базою є наступні праці вітчизняних та закордонних дослідників; нормативно-правові й інформаційно-довідкові матеріали; офіційні матеріали Державної служби статистики, Міністерства фінансів України, Міністерства розвитку громад та територій України, Звіти ООН (зокрема, звіти Програми розвитку ООН (ПРООН)) щодо реалізації Цілей сталого розвитку (ЦСР); Звіти сталого розвитку Європейської комісії та Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD); Звіти глобальних організацій, таких як Global Entrepreneurship Monitor та World Economic Forum; електронні видання та інтернет-ресурси за темою дослідження.

5. Наукова новизна основних результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження, які виносяться на захист і характеризують наукову новизну та особистий внесок автора, полягають у наступному:

удосконалено:

- концептуальний підхід до моделювання впливу витрат на інноваційне підприємництво з виконання наукових досліджень і розробок за видами економічної діяльності, який передбачає розробку економіко-математичної моделі, що є доказовою базою для оцінки пріоритетності окремих видів витрат у формуванні ефективних інноваційних суб'єктів бізнесу в умовах реалізації Цілей сталого розвитку;

- організаційну структуру суб'єкта інноваційного підприємництва, яка може бути уніфікована в залежності від інституційних, управлінських і ресурсних

особливостей з метою формування сталого механізму забезпечення розвитку інноваційної підприємницької діяльності та досягнення рівних умов з урахуванням їх економічних і юридичних прав, залученням до державних замовлень, фінансового та інфраструктурного забезпечення;

- методичний підхід до оцінки рівня розвитку інноваційної підприємницької діяльності за видами, в основу якого покладено методіку вимірювання ефективності інноваційних процесів з врахуванням специфіки інноваційної діяльності та потреб стейкхолдерів, що дозволяє діагностувати сучасний стан інноваційності суб'єктів бізнесу та є основою для прийняття ефективних управлінських рішень для підвищення рівня конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва на міжнародному ринку і досягненні Цілей сталого розвитку.

дістали подальшого розвитку:

- економічний зміст інноваційного підприємництва з позиції його дефініції як процесу створення, розвитку та впровадження новаторських ідей, продуктів, технологій та послуг в умовах ринку, спрямований на вирішення суспільних потреб, задоволення клієнтів, підвищення конкурентоспроможності та створення значної економічної, екологічної та соціальної цінностей, що дозволяє стверджувати про сталий розвиток інноваційного підприємництва;

- критерії оцінки інноваційного підприємництва, що сформовані за такими групами: економічні (рентабельність інноваційної діяльності, рівень інвестиційної привабливості, темпи зростання доходів, продуктивність праці), соціальні (соціальна відповідальність бізнесу, покращення якості життя населення, створення нових робочих місць), екологічні (енергоефективність, зниження впливу на довкілля), які дають можливість інтегрувати діяльність суб'єктів бізнесу до умов реалізації Цілей сталого розвитку;

- обґрунтування підходу до цілісності сталого розвитку інноваційного підприємництва на основі впливу розробленої синергетичної моделі, яка дозволяє враховувати комбіновані форми прояву синергії розвитку суб'єктів бізнесу, що характеризується такими параметрами: збільшення прибутку, зниження поточних витрат та скорочення потреб в інвестиціях, які у перспективі сприятимуть якісним і кількісним змінам, що забезпечуватиме ефект емерджентності.

6. Наукова і практична цінність результатів дослідження. Дисертація є самостійно виконаною кваліфікаційною завершеною науковою працею, у якій викладено положення, висновки й пропозиції, здобуті автором особисто. Розроблені теоретико-методичні та прикладні положення логічно доведено до рівня конкретних пропозицій, можливих для впровадження в науку і практику. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання результатів і рекомендацій дисертаційного дослідження у процесі організації, управління й активізації інноваційного підприємництва на засадах сталості. Зокрема, пропозиції автора щодо організаційного забезпечення розвитку інноваційної підприємницької діяльності на засадах сталості схвалено і рекомендовано до впровадження Агенцією регіонального розвитку Закарпатської області (довідка № 72 від 27.08.2024). Рекомендації автора щодо впровадження

інноваційних підходів до розвитку підприємства, яке мінімізує екологічний вплив, використання відновлюваних джерел енергії та оптимізації ресурсів, що сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності в умовах сучасного ринку схвалено і прийнято до впровадження ТОВ ТК «Полісся-Продукт» (довідка про впровадження № 35 від 14.05.2024). Рекомендації автора щодо обґрунтування інтеграції сталих підходів у підприємницьку діяльність яка сприяє довгостроковій конкурентоспроможності бізнесу, зниженню ризиків і адаптації до глобальних викликів, включаючи зміни клімату та соціально-економічні кризи схвалено і використано при розробці аналітичної доповіді Національний інститут стратегічних досліджень (довідка № 147 від 30.08.2024). Результати дисертаційного дослідження враховано під час реалізації освітнього процесу Поліського національного університету, зокрема при викладанні дисциплін «Методи прийняття управлінських рішень в бізнесі», «Формування сталих бізнес-моделей», «Управління потенціалом підприємства» (довідка № 56/01-17 від (08.01.2025).

7. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації.

За темою дисертації опубліковано 19 наукових праць. Серед них: участь у 2 колективних монографіях, 6 статей (5 одноосібних), з яких 5 статей у наукових фахових виданнях категорії «Б»; 1 стаття у іноземному науковому періодичному виданні, проіндексованому в базі даних Scopus; 10 тез доповідей у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 8,65 ум. друк. арк., з яких здобувачу належить 7,75 ум.друк. арк.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ

1. . Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1.1. В у науковому періодичному виданні, що індексується у базі даних Scopus:

1. Ch. Raja Kamal, Arti Singh, Khodakyvskyu Volodymyr, Ruska Olena, Rybak Mariia, and Nadiia P. Reznik. Impact of supply chain quality management practices on the purchasing efficiency of service organizations/Studies in Systems, Decision and Control/Janusz Kasprzyk, Systems Research Institute, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poland, 2024. P. 575–585. DOI:[10.1007/978-3-031-48479-7_57](https://doi.org/10.1007/978-3-031-48479-7_57) (0,5 ум. друк. арк. *Особистий внесок Rybak Mariia: визначено ключові аспекти управління якістю на основі детального аналізу даних суб'єктів господарювання підприємництва – 0,2 ум. друк. арк.; Ch. Raja Kamal: сформульовано висновки дослідження та запропоновано рекомендації для покращення практик управління якістю в ланцюгах постачання; Arti Singh: проведено детальний огляд літератури з питань управління якістю та ефективності закупівель у сервісних організаціях; Khodakyvskyu Volodymyr: сприяння обговоренню практичних наслідків отриманих результатів для сервісних організацій; Ruska Olena: оцінено роль технологій у підвищенні ефективності закупівельних процесів; Nadiia P. Reznik: досліджено культурні та організаційні бар'єри впровадження практик управління якістю).*

1.2. У наукових фахових виданнях України:

2. Рибак М. О. Теоретичні засади механізму реалізації підприємницької діяльності. *Економіка та підприємництво*. 2022. № 48. С. 16–26. DOI: 10.33111/EE.2022.48.RybakM. (0,55 ум. друк. арк.).

3. Рибак М. О. Оцінка ефективності та факторів розвитку підприємницької діяльності в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: 10.32782/2524-0072/2024-59-153 (0,6 ум. друк. арк.).

4. Рибак М. О. Інноваційне підприємництво як ключова ознака сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-153>. (0,55 ум. друк. арк.).

5. Валінкевич Н. В., Рибак М. О. Обґрунтування напрямів розвитку інноваційного підприємництва. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2024. № 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-03-12>. (0,5 ум. друк. арк. *Особистий внесок: Рибак М.О.: сформовано напрями розвитку суб'єктів інноваційного підприємництва – 0,4 ум. друк. арк.; Валінкевич Н.В.: обґрунтовано необхідність державної підтримки для стимулювання інноваційного бізнесу*).

6. Рибак М. О. Організаційний механізм забезпечення розвитку інноваційного підприємництва на засадах сталості. *Бізнес Інформ*. 2024. № 1. С. 139–146. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-139-146>. (0,4 ум. друк. арк.).

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Рибак М. О. Головні аспекти розвитку підприємництва в Україні. *Фінансово-економічні механізми розвитку підприємництва: теоретичний та практичний аспекти*: матеріалами II Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених (м. Дніпро, 25–26 листоп. 2021 р.). Дніпро: НМетАУ, 2021. С. 168-171. (0,2 ум. друк. арк.).

8. Рибак М. О., Валінкевич Н. В. Ключові проблеми та напрями розвитку підприємництва в Україні. *Обліково-аналітичне забезпечення управління бізнес-процесами підприємства*: зб. тез Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Херсон, 24–25 листоп. 2021 р.). Херсон: Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2021. С. 363–366. (0,2 ум. друк. арк.) (0,1 ум. друк. арк. *Особистий внесок: Рибак М.О.: визначено основні проблеми розвитку підприємництва в Україні – 0,1 ум. друк. арк.; Валінкевич Н.В.: обґрунтовано значення цифровізації бізнес-процесів у контексті сучасних викликів*).

9. Рибак М. О. Синергетичний підхід до механізму функціонування підприємництва. *Diversity and inclusion in scientific area*: International Scientific and Practical Conference (м. Warsaw, 26–28 серп. 2022 р.). Warsaw: Ceac Polonia, 2022. С. 7–8. (0,1 ум. друк. арк.).

10. Рибак М. О. Валінкевич Н. В. Концептуальні аспекти формування синергетичної моделі розвитку підприємництва. *100-річчя Поліського*

національного університету: здобутки, реалії, перспективи: зб. праць Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 1 листоп. 2022 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2022. С. 276–278. (0,2 ум. друк. арк. *Особистий внесок: Рибак М.О.: розглянуто організацію як складну систему, в якій взаємодія різних елементів і процесів веде до створення синергетичного ефекту – 0,1 ум. друк. арк.; Валінкевич Н.В.: запропоновано стратегічні напрями формування ефективних партнерських відносин у підприємницькому середовищі*).

11. Рибак М. О., Валінкевич Н. В. Розвиток сільського зеленого туризму як інноваційна форма підприємницької діяльності ОТГ. *Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 165-річчю заснування університету та 70-річчю створення економічного факультету. Львів: Львівський національний університет природокористування, 2022. С. 262–264. (0,2 ум. друк. арк. *Особистий внесок: Рибак М.О.: визначено особливості інноваційної форми підприємницької діяльності ОТГ – 0,1 ум. друк. арк.; Валінкевич Н.В.: проаналізовано потенціал розвитку сільського зеленого туризму як альтернативного напрямку підприємництва*).

12. Рибак М. О. Оцінка суб'єктів підприємницької діяльності в Україні. *Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 01 лют. 2023 р.). Житомир: Поліський національний університет, 2023. С. 92–96. (0,25 ум. друк. арк.).

13. Рибак М. О. Соціальні пріоритети ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності. *Антикризове регулювання економіки у 2023 році: теорія та практика в умовах європейської інтеграції України*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 лют. 2023 р.). Львів – Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 131–134. (0,2 ум. друк. арк.).

14. Рибак М. О., Валінкевич Н. В. Вплив сталості на зміни в організаційних стратегіях для сприяння розвитку підприємницької діяльності. *Стратегічні пріоритети менеджменту і адміністрування у повоєнний період*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Харків, 26 квіт. 2024 р.). Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. С. 209–211, (0,2 ум. друк. арк. *Особистий внесок: Рибак М.О.: виокремлено фактори впливу на організаційні стратегії, що сприяє розвитку підприємницької діяльності – 0,1 ум. друк. арк. Особистий внесок Валінкевич Н.В.: розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності організаційних стратегій через призму сталого розвитку*).

15. Рибак М. О. Теоретичні аспекти розвитку інноваційного підприємництва в Україні. *Підприємництво та бізнес-адміністрування у воєнний час: сучасні виклики, тренди та трансформації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Харків, 01–28 лют. 2024 р.). Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. С.4–5. (0,1 ум. друк. арк.).

16. Рибак М. О. Організаційне забезпечення розвитку підприємницької діяльності в умовах сталості. *Стратегія розвитку міст: молодь і майбутнє (інноваційний ліфт)*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 берез. 2024 р.). Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. С. 291 – 292. (0,1 ум. друк. арк.).

3. Наукові праці, які додатково відображають результати дослідження:

17. Рибак М. О. Діагностика перспектив розвитку інноваційного підприємництва в Україні. *Modern engineering and innovative technologies*. 2024. 2(31-02), С 78–82. URL: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2024-31-00-087> (0,3 ум. друк. арк.).

18. Рибак М. О. Розвиток сільського зеленого туризму як напрям інтенсифікації підприємництва в ОТГ. Стратегічні альтернативи розвитку готельного господарства України: монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Валінкевич Н. В. Житомир: ПНУ, 2022. С.182–212. (1,6 ум. друк. арк.).

19. Рибак М. О., Божко В. О., Вольська В. В. Формування системи стратегічного планування розвитку підприємств сфери бізнесу. Економіка підприємництва: організаційні, управлінські та фінансові пріоритети розвитку : монографія / за ред. Н. В. Валінкевич. Житомир: Поліський національний університет, 2023. 624 с. С. 444–483. (2,0 ум. друк. арк.; *Особистий внесок Рибак М.О.: здійснено оцінку впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на підприємство, а також визначено, як ці фактори враховуються у стратегічному плануванні – 1,8 ум. друк. арк.; Божко В.О.: виконано аналіз ризиків у стратегічному плануванні та способи їх мінімізації; Вольська В.В.: проаналізовано вплив інноваційних бізнес-моделей на стійкість підприємств*).

8. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах. Міжнародних: «Diversity and inclusion in scientific area: International Scientific and Practical Conference» (м. Варшава, Польща, 26–28 серпня 2022 р.), «100-річчя Поліського національного університету: здобутки, реалії, перспективи» (Житомир, 1 листопада 2022 р.), «Підприємництво та бізнес-адміністрування у воєнний час: сучасні виклики, тренди та трансформації» (Харків, 01–28 лютого 2024 р.), «Стратегічні пріоритети менеджменту і адміністрування у повоєнний період» (Харків, 26 квітня 2024 р.).

Всеукраїнських: «Обліково-аналітичне забезпечення управління бізнес-процесами підприємства» (Херсон, 24–25 листопада 2021 р.), «Антикризове регулювання економіки у 2023 році: теорія та практика в умовах європейської інтеграції України» (м. Одеса, 17 лютого 2023 р.), «Фінансово-економічні механізми розвитку підприємництва: теоретичний та практичний аспекти» (Дніпро, 25–26 листопада 2021 р.), «Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва» (Львів, 25 травня 2022 р.).

9. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення. Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Дисертація відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку

використаних джерел (186 найменувань), 16 додатків (на 23 сторінках). Основний текст дисертації викладено на 182 сторінках, містить 42 рисунки і 34 таблиці.

Дисертаційне дослідження виконано із дотриманням принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Подані до захисту матеріали належать автору.

10. Відповідність дисертації зазначеній спеціальності. Дисертаційна робота М.О. Рибак «Розвиток інноваційного підприємництва на засадах сталості» присвячена обґрунтуванню теоретико-методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо розвитку інноваційного підприємництва на засадах сталості.

За змістом завдань і методів дослідження, які розв'язують конкретні наукові завдання, отриманими результатами, практичною і теоретичною значимістю дисертаційна робота відповідає спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

11. Загальний висновок. Дисертаційна робота Рибак Марії Олегівни на тему «Розвиток інноваційного підприємництва на засадах сталості» подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, яка виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень, а також свідчить про особистий внесок здобувача в науку.

За актуальністю, науковою новизною, теоретичним, методологічним і практичним значенням, повнотою викладу принципів наукових положень, обґрунтованістю одержаних результатів та оформленням дисертація відповідає вимогам, передбаченим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей здобувача Марії Олегівни Рибак, дисертація на тему: «Розвиток інноваційного підприємництва на засадах сталості» рекомендується для подання до розгляду і захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Головуючий на засіданні:

доктор економічних наук, професор

 Василь ТКАЧУК

07.02.2025

